

ความเหมาะสมในการลงโทษบุคคลที่ไม่กระทำหน้าที่พลเมืองดี: ศึกษาประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374

The Proper Penalty for the Absence of the Duty to Rescue:

a Study on Article 374 of the Criminal Code

ธาม ชัยนุกุลศิลา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Tham Chainukulsila

Faculty of Law, Thammasat University

รับบทความ (Received): 11 กรกฎาคม 2562, แก้ไขบทความ (Revised): 30 กรกฎาคม 2562, ยอมรับการตีพิมพ์ (Accepted): 8 สิงหาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการศึกษาความเหมาะสมในการลงโทษบุคคลที่ไม่กระทำหน้าที่พลเมืองดี โดยพิจารณาถึงดุลยภาพระหว่างสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ทางศีลธรรมไปสู่การแทรกแซงทางกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความจำเป็นที่รัฐจะต้องกำหนดให้ทุกคนในสังคมทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี มีเมตตาในการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ผู้ซึ่งตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต รวมทั้งให้มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือรัฐในการดูแลความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของคนในสังคม โดยใช้มาตรการบังคับทางอาญาในการกำหนดให้การละเว้นหน้าที่พลเมืองดีเป็นความผิดและมีบทลงโทษที่มีสภาพบังคับ ทั้งนี้ อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการดำรงชีวิตและการกำหนดการตัดสินใจของตนเองและธรรมจรรยา ซึ่งบทความนี้ได้วิเคราะห์ขอบเขตการใช้และการตีความหน้าที่ตามความจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 เพื่อให้มีการบังคับใช้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติของกฎหมายในบริบทสังคมไทยให้เกิดประโยชน์ต่อการคุ้มครองความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตของทุกคนในสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การละเว้น, หน้าที่ทางศีลธรรม, การบังคับใช้กฎหมาย

Abstract

This article presents the feasibility study of penalty for persons who do not act in good citizenship. By considering the balance between (i) right, liberty and (ii) moral duties, legal interventions that affect the need for the state to impose moral duties for

everyone in the society to act as good citizens, with compassion for helping human friends those who have been harmed to life or body including having to act as a state aid in the care of life or body safety in accordance with public order. By using criminal compulsory measures in determining the omission of good citizenship as a criminal offense having penalties that affect the right, liberty and decision of individuals in their lives. This study is aimed to analyze and interpret the provisions on article 374 of the Penal Code, to find out the intention of the provisions of the law in order to provide legal enforcement approximately and efficiently.

Keyword: Omission, Moral Duty, Law Enforcement

บทนำ

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความเสี่ยงที่จะเกิดภัยอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเกิดจากภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ อุบัติภัย หรือภัยที่เกิดจากเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย รวมทั้งภัยที่เกิดจากการก่ออาชญากรรม ที่นับวันจะเกิดอันตรายเพิ่มมากขึ้น โดยที่ภัยนั้นมีผลกระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัยของคนในสังคม ทั้งนี้ เพราะชีวิตของมนุษย์เป็นสิ่งที่กฎหมายประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองเป็นลำดับต้น ๆ จึงเป็นภารกิจของรัฐที่จะต้องคุ้มครองความมั่นคงและความปลอดภัยต่อชีวิตและร่างกายให้แก่พลเมืองในรัฐ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขและมีความมั่นคงปลอดภัย แต่เนื่องจากคนในสังคมอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากทำให้รัฐไม่สามารถที่จะดูแลคนทุกคนได้อย่างทั่วถึง เวลาที่มีภัยอันตรายแก่ชีวิตเกิดขึ้นแก่คนในสังคม รัฐไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือได้ทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้นการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมจึงควรที่จะมีเมตตาในการให้ความช่วยเหลือต่อเพื่อนมนุษย์ผู้ซึ่งตกอยู่ในภัยอันตรายและเพื่อรักษาระดับศีลธรรมของคนในสังคมไม่ให้เสื่อมลง รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดหน้าที่บางอย่างให้ทุกคนในสังคมมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือรัฐในการตรวจตราความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของสังคมอันได้แก่ “หน้าที่พลเมืองดี”

สำหรับประเทศไทยมีการนำ “หน้าที่พลเมืองดี” มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่บังคับให้ทุกคนในสังคมทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ซึ่งตกอยู่ในภัยอันตรายแห่งชีวิต หากละเว้นหน้าที่พลเมืองดีดังกล่าวจะต้องมีความผิดและรับโทษในทางอาญา อย่างไรก็ตามการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีดังกล่าวนี้ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการดำรงชีวิตและการกำหนดเจตจำนงอิสระของตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใด ซึ่งเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ทำให้ในหลายประเทศ ไม่ได้กำหนดให้การละเว้นหน้าที่พลเมืองดีเป็นความผิดอาญา เพราะเมื่อบุคคลนั้นไม่มีการกระทำที่เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายอันแสดงถึงเจตนาที่จะกระทำออกมา จึงทำให้ยากต่อการพิสูจน์ลงโทษและเห็นว่าหน้าที่ทางศีลธรรมไม่ควรนำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย จึงทำให้เกิดข้อคิดที่นาพิจารณาว่าประเทศไทยควรจะต้อง

ลงโทษบุคคลที่ไม่กระทำหน้าที่พลเมืองดีหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาผ่านบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” จะเห็นว่าถ้อยคำในบทบัญญัตินั้น คำว่า “ผู้ใดเห็น ผู้อื่นตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิต” หรือ “ไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น” หรือ “ไม่ช่วยตามความจำเป็น” นั้นมีความหมายกว้าง อาจทำให้เกิดปัญหาในการปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบัน อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่เคยมีคำพิพากษาของศาลไทยและคำอธิบายในทางตำราของนักนิติศาสตร์ไทยก็ไม่ได้อธิบายไว้โดยละเอียด จึงควรศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ว่ามีการกำหนดขอบเขตของหน้าที่พลเมืองดีและการลงโทษไว้หรือไม่อย่างไร โดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 เพื่อให้มีการบังคับใช้และลงโทษอย่างเหมาะสมเป็นธรรมในสังคมไทย

เนื้อหา

1. สิทธิ เสรีภาพ ศีลธรรม และการแทรกแซงทางกฎหมาย

บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามที่ได้รับ ความคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ การใดที่ไม่ได้ห้ามไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น แม้ว่าจะมีสิทธิและเสรีภาพ แต่การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นย่อมจะต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย เพราะกฎหมายคือระเบียบแบบแผนในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ที่ทำให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายก็จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้เช่นเดียวกัน ซึ่งกฎหมายนั้นมีวิวัฒนาการมาจากศีลธรรมอันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติยอมรับกันมาอย่างยาวนาน จนเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องจะต้องยึดถือปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม หน้าที่ทางศีลธรรมนั้นไม่มีสภาพบังคับ เป็นกิจจะลักษณะดังเช่นกฎหมาย จึงต้องมีการบัญญัติหน้าที่ทางศีลธรรมนั้นขึ้นโดยการแทรกแซงทางกฎหมายเพื่อให้เกิดสภาพบังคับกับคนในสังคม นอกจากนี้ การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของปัจเจกบุคคล อันเป็นประโยชน์ส่วนตัว (Private Interest) อาจถูกจำกัดได้ด้วยเหตุผลของประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ซึ่งมีคุณธรรมทางกฎหมายเหนือกว่า (Chuathai, 2010, pp.40-42) ดังนั้น เมื่อรัฐจะต้องใช้คุณธรรมทางกฎหมายในการคุ้มครองปกป้อง ชีวิต ร่างกาย อันเป็นภารกิจของรัฐ ในการให้ความคุ้มครองแก่คนในสังคมส่วนรวม รัฐจึงจำเป็นต้องนำหน้าที่ตามศีลธรรมมาบัญญัติในกฎหมายอาญาที่มีสภาพบังคับและการลงโทษเพื่อให้เกิดความคุ้มครองแก่คนส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาญาควรใช้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเท่าที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น (ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 มีเนื้อหาที่เป็นการจำกัดเสรีภาพ

ของบุคคลในการกำหนดการตัดสินใจของตนเอง) เพราะผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาย่อมมีความผิดและถูกลงโทษในทางอาญา

โดยกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ในการลงโทษคือ การปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้ที่ไม่ปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องจากการที่บุคคลนั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐเป็นผู้จัดการให้ผู้กระทำผิดได้รับผลร้ายนั้น ๆ และการลงโทษเป็นการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด โดยนำมาตราการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันทั่วไปในการลงโทษ ซึ่งโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นมาตรการบังคับทางอาญาใช้การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน (Retribution) ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษเพื่อทดแทนให้สาสม และลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence) มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันในห้วงความคิดนั้น ๆ และเพื่อลงโทษการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายเพื่อให้ผู้กระทำทราบว่าได้กระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ (Worapat, 2015, p.33) ซึ่งโทษทางอาญามีลักษณะที่เป็นผลร้ายและกระทบกระเทือนต่อสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ผู้ถูกลงโทษอย่างมาก

การกระทำให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้น โดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำ เพื่อป้องกันผลนั้นด้วย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคท้าย ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาจึงต้องมีการบัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดไว้อย่างชัดเจน โดยหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา คือ หลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (NULLUM CRIMEN NULLA POENA SINE LEGE) กล่าวคือ เป็นหลักการที่หมายความว่าความรับผิดชอบจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก่อนที่จะมีการกระทำและการลงโทษบุคคลใดจะต้องมีกฎหมายระบุโทษไว้ ศาลไม่อาจพิจารณาพิพากษาลงโทษบุคคลใดให้หนักไปกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ในขณะที่ความผิดเกิดได้ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยมีสาระสำคัญ ได้แก่ 1) กฎหมายอาญาต้องบัญญัติการกระทำที่เป็นความผิดและโทษไว้อย่างชัดเจน 2) ห้ามใช้จารีตประเพณีในการโทษบุคคล 3) ห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาใช้ลงโทษบุคคล 4) หลักการตีความกฎหมายอาญาโดยเคร่งครัด และ 5) หลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง (Meenakanit, 2017, pp.23-26) ดังนั้น กฎหมายอาญาจึงต้องบัญญัติการกระทำที่เป็นความผิดและโทษไว้อย่างชัดเจนแน่นอน การนำกฎหมายอาญามาใช้ในการพิจารณาคดีจะต้องตีความโดยเคร่งครัดจะใช้โดยเทียบเคียงกฎหมายไม่ได้ แต่สามารถที่จะตีความเพื่อขยายความได้ตามที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองเป็นหลัก อันเป็นหลักการตีความตามตัวอักษรควบคู่ไปกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย (ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 มีลักษณะการบัญญัติที่มีเนื้อหาความหมายอย่างกว้าง)

2. การไม่กระทำในทางอาญา

กฎหมายอาญาจะมีความผิด 2 ประเภท คือ “ความผิดที่ห้ามมิให้บุคคลกระทำ” กล่าวคือ ถ้าบุคคลกระทำการนั้นอันเป็นการผิดข้อห้ามจะต้องรับโทษ เช่น การฆ่าคนตายต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 เป็นต้น และ “ความผิดที่บังคับให้บุคคลต้องกระทำการอย่างใด

อย่างหนึ่ง” ดังเช่น ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ที่กำหนดบังคับให้ทุกคนในสังคมกระทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี ผู้ใดละเว้นไม่ปฏิบัติตามย่อมมีความผิดและต้องรับโทษ (Saenguthai, 2011, pp.51-52)

การวินิจฉัยความรับผิดชอบอาญา บุคคลจะต้องรับผิดชอบเมื่อ 1.การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ 2.การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ 3. การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ การกระทำจึงเป็นหลักเกณฑ์ประการแรกที่จะต้องพิจารณา เพราะหากบุคคลไม่มีการกระทำแล้วย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา ซึ่งมาตรา 59 ได้บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” การกระทำหมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายหรือการไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก กล่าวคือ อยู่ภายใต้จิตใจบังคับ “โดยรู้สำนึก หรืออยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ” หมายความว่า มีการคิดที่จะกระทำ ตกลงใจที่จะกระทำตามที่คิดไว้ และได้กระทำไปโดยการเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายตามที่ตกลงใจอันสืบเนื่องมาจากความคิด (Vajanasawat, 2008, pp.96-97) กฎหมายอาญาจึงยังไม่ลงโทษผู้ที่เพียงแต่มีการคิดและการตกลงใจเท่านั้น ด้วยเหตุผลว่าความคิดของบุคคลนั้นพิสูจน์ยาก ถ้าไม่มีการแสดงออกมาภายนอก (Vajanasawat, 2008, pp.102) ดังนั้น หากไม่มีการเคลื่อนไหวร่างกายใด ๆ ยิ่งยากแก่การพิสูจน์ที่จะทราบความคิดของบุคคลตามหลักกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา โดยหลักการกระทำ คือ การเคลื่อนไหวร่างกายส่วนการไม่เคลื่อนไหวร่างกายถือเป็นข้อยกเว้น การไม่กระทำในทางอาญา ได้แก่ “การกระทำโดยงดเว้น” และ “การกระทำโดยละเว้น”

2.1 การกระทำโดยงดเว้น เป็นการกระทำโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกายอย่างหนึ่งตามมาตรา 59 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “การกระทำ ให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันใดอันหนึ่งขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย” แสดงให้เห็นว่าความผิดที่กระทำโดยงดเว้นผู้กระทำความผิด คือ ผู้ที่ตกอยู่ในฐานะที่เป็น “ประกัน” ที่จะไม่ให้เกิดผล ผู้ใดอยู่ในฐานะเป็นประกันไม่ให้เกิดผลผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดในความผิดที่กระทำโดยงดเว้น โดยที่การเป็นประกันที่จะไม่ให้เกิดผลนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นประกันเพียงแต่หน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือบุคคลหนึ่งอาจเป็นประกันที่จะไม่ให้เกิดผลได้โดยบุคคลนั้นไม่ได้มีหน้าที่ตามกฎหมายด้วย (Nanakorn, 2011, pp.353-354) ซึ่งหน้าที่ที่จะต้องป้องกันผลได้แก่

2.1.1 หน้าที่ตามกฎหมาย เช่น บิดามารดามีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หากบิดามารดาไม่จัดหาอาหารหรือป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุตรก็มีความผิดได้หากมีเจตนาหรือประมาท หรือกรณีที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันต้องดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น สามีกับภรรยา หรือผู้อนุบาลกับคนไร้ความสามารถ เป็นต้น

2.1.2 หน้าที่อันเกิดจากการยอมรับโดยเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่ จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดหน้าที่ในอันต้องกระทำการตามที่ตนยอมรับโดยมีสัญญาหรือไม่มีสัญญาก็ได้ กรณีมีสัญญา เช่น คนรักษาความปลอดภัย (Lifeguard) ที่ถูกจ้างมาดูแลสระว่ายน้ำ

ก็มีหน้าที่ต้องป้องกันผลไม่ให้เกิดคนจมน้ำตาย หรือกรณีไม่มีสัญญา เช่น เพื่อนบ้านอาสาที่จะช่วยดูแลเด็ก แต่มีได้ดูแลให้ตีปล่อยยให้เด็กตาย ถ้ามีเจตนาให้เด็กตายก็มีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ถ้าหากประมาทก็มีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาท เป็นต้น

2.1.3 หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตน กล่าวคือ การที่บุคคลกระทำการใดลงไปอันเป็นการกระทำที่นำมาซึ่งภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลนั้นย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันอันตรายนั้นไปตลอด เช่น เห็นคนหมดสติอยู่ริมถนนเมื่ออุ้มพาขึ้นรถไปได้สักพักกลับเปลี่ยนใจพาไปส่งไว้ริมถนนเหมือนเดิมโดยเห็นได้ว่าอาจไม่ปลอดภัย หากผู้นั้นได้รับอันตราย การกระทำดังกล่าวก็เป็น การงดเว้นหน้าที่ที่ต้องป้องกันผลอันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตน

2.1.4 หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ กล่าวคือ ไม่ใช่หน้าที่อันเกิดจากกฎหมายและสัญญาแต่เป็นหน้าที่ทางศีลธรรมที่สำคัญบางอย่างประกอบกับข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยอมรับมา พิจารณากำหนดหน้าที่ของบุคคลที่ต้องมีหน้าที่ต้องป้องกันผล เช่น บุตรนอกกฎหมาย แม้บิดาไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายแต่ก็มีหน้าที่เนื่องจากความสัมพันธ์พิเศษที่จะต้องช่วยเหลืออุปการะ หรือกรณีชายหญิงอยู่กินกันฉันสามีภรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสแม้ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ก็มีหน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษที่จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น

2.2 การกระทำโดยละเว้น เป็นการกระทำที่ไม่เคลื่อนไหวร่างกายอีกประการหนึ่งหรืออาจเรียกว่าการไม่กระทำการซึ่งเป็นความผิดที่เกิดจากกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเรื่อง เป็นสิ่งที่เกิดจากความคาดหวังทั่วไปว่ามนุษย์ควรจะต้องกระทำหรือควรกระทำ เพราะหากไม่กระทำจะเป็นสิ่งที่ควรถูกตำหนิในสังคม โดยที่ความคาดหวังดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องมีขอบเขต มิฉะนั้น สังคมจะคาดหวังให้บุคคลกระทำโดยไร้ขอบเขตจนกระทั่งบุคคลไม่มีอิสระที่จะตัดสินใจกระทำด้วยตนเองได้เลย โดยกฎหมายบัญญัติบังคับในกรณีใดกรณีหนึ่งเป็นความผิดและต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายและบทบัญญัติที่มีเท่านั้น ผู้ละเว้นไม่กระทำจะไม่มีผลผิดอาญานอกเหนือไปจากการละเว้นนั้นอีก อันเป็นกรณีที่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดขอบเขตหน้าที่ทั่ว ๆ ไปที่บุคคลต้องกระทำ แต่มีใช้หน้าที่เพื่อป้องกันผลซึ่งหน้าที่บางประการเป็นหน้าที่ที่เกิดขึ้นและพัฒนามาจากหน้าที่ทางศีลธรรม หรือหน้าที่บางประการเกิดจากการบริหารเพื่อความสะดวกเป็นระเบียบของรัฐ (Meenakanit, 2017, pp.53-54) อันได้แก่ การละเว้นหน้าที่พลเมืองดีตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374

การกระทำโดยงดเว้นและการกระทำโดยละเว้นต่างก็เป็นการไม่กระทำอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด โดยที่ไม่มีการเคลื่อนไหวร่างกายในสิ่งที่มนุษย์คาดหวังให้เป็นสิ่งที่ควรกระทำและการไม่กระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่น่าตำหนิ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่การกระทำโดยงดเว้นเป็นการไม่กระทำหน้าที่ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล ได้แก่ หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ หน้าที่อันเกิดจากการยอมรับโดยเฉพาะเจาะจง หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ หรือหน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ อันก่อให้เกิดหน้าที่ซึ่งมิใช่หน้าที่ทั่ว ๆ ไป หากแต่เป็นหน้าที่ป้องกันมิให้ผลเกิดขึ้น ส่วนการกระทำโดยละเว้นเป็นการไม่กระทำหน้าที่ทั่ว ๆ ไปที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ว่าหน้าที่เหล่านั้นจะมีรากฐาน

จากศีลธรรม หรือเป็นหน้าที่ที่กฎหมายมุ่งบัญญัติเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการบริหารของรัฐ

ตัวอย่าง เช่น ด.ช. A เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของ นาย B หาก ด.ช. A กำลังจะจมน้ำในสระว่ายน้ำ เมื่อ นาย B มาพบแต่ นาย B เพิกเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือหาก ด.ช. A ถึงแก่ความตายในเวลาต่อมาจะเห็นได้ว่า นาย B ซึ่งเป็นบิดามีหน้าที่ที่จะต้องเป็นประกันมิให้ผล คือความตายเกิดขึ้นกับ ด.ช. A บุตรของตนเพราะ นาย B มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยการกระทำของ นาย B จึงเป็นการกระทำโดยงดเว้นในขณะเดียวกันหาก นาย C ได้รับการจ้างมาเป็นผู้ดูแลความปลอดภัยประจำสระว่ายน้ำเมื่อเห็นว่า ด.ช. A กำลังจะจมน้ำ แต่นาย C เพิกเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือทั้งที่ตนมีหน้าที่ตามสัญญาที่จะต้องเป็นประกันมิให้ผลคือความตายเกิดขึ้นกับคนที่มาใช้บริการสระว่ายน้ำการกระทำของ นาย C จึงเป็นการกระทำโดยงดเว้น หากการที่นาย B บิดาผู้ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายและ นาย C ผู้ที่มีหน้าที่ตามสัญญาเพิกเฉยนั้น ย่อมเล็งเห็นได้ว่า ด.ช. A ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และการไม่ช่วยจะเป็นอันตรายแก่ชีวิตซึ่งผลคือความตาย นาย B และนาย C จึงเป็นผู้กระทำโดยงดเว้นในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

แต่หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่า นาย B และ นาย C เป็นเพียงคนที่ผ่านมาพบเห็น ด.ช. A กำลังจะจมน้ำเท่านั้น แม้ว่า นาย B และ นาย C จะไม่ได้ให้ความช่วยเหลือก็ตามก็ไม่อาจถือได้ว่า นาย B และ นาย C กระทำโดยงดเว้น เพราะไม่ได้มีหน้าที่ที่จะต้องเป็นประกันมิให้ผลคือความตายเกิดขึ้นกับ ด.ช. A อย่างไรก็ตาม แม้ว่า นาย B และ นาย C จะไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำโดยงดเว้นเพราะไม่มีหน้าที่ต้องป้องกันผล แต่กฎหมายได้บัญญัติเป็นความผิดไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 กล่าวคือเป็นการกำหนดหน้าที่ให้บุคคลทั่วไปในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นซึ่งตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตให้พ้นภยันตราย อันเป็นหน้าที่ทั่วไปในฐานะพลเมืองดีเท่านั้น

3. การพิจารณาองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374

3.1 องค์ประกอบภายนอก

องค์ประกอบภายนอกของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 คือ การที่บุคคลไม่ช่วยผู้อื่นที่ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นตามความจำเป็น แยกพิจารณาขอบเขตถ้อยคำตามบทบัญญัติได้ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตของถ้อยคำที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต” องค์ประกอบภายนอกประการที่หนึ่ง พิจารณาถึงตัวบุคคลที่ต้องช่วยเหลือ “ผู้กระทำ” ตามบทบัญญัติใช้ถ้อยคำว่า “ผู้ใด” ซึ่งหมายถึงคนทุกคนซึ่งไม่จำกัดอายุ เพศ หรือการศึกษา เช่น ผู้ใหญ่ คนชรา เด็ก เพศชาย เพศหญิง เป็นต้น โดยที่ผู้กระทำผิดมาพบเข้าโดยที่ตนเองไม่ได้มีส่วนก่อให้เกิดภยันตรายนั้น และ “ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ” ตามบทบัญญัติใช้คำว่า “ผู้อื่น” ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม ซึ่งผู้นั้นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต หมายถึง ภยันตรายที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันที่จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อมนุษย์ (Nanakorn, 2011, pp.456) หรือภัยที่จะทำให้บุคคลถึงตายโดยไม่จำกัดว่าจะเกิดขึ้นในรูปแบบใด เช่น

คนกำลังจะจมน้ำตาย เด็กที่คลานอยู่บนรางรถไฟ คนที่นอนอยู่ในบ้านที่ไฟกำลังลุกไหม้ คนที่บาดเจ็บจากการถูกทำร้าย หรือเพราะอุบัติเหตุจากการถูกรถชนอาการสาหัส เป็นต้น (Meenakanit, 2016, pp.434)

3.1.2 ขอบเขตของถ้อยคำที่บัญญัติว่า “ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ต้องกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น” องค์ประกอบภายนอกประการที่สอง พิจารณาถึงความสามารถของผู้กระทำ ซึ่งผู้กระทำจะต้องมีความสามารถในการให้ความช่วยเหลือผู้ซึ่งตกอยู่ในภยันตราย บทบัญญัติใช้ถ้อยคำว่า “อาจช่วยได้โดยไม่ต้องกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น” อย่างไรก็ตามจะถือว่ามีความสามารถในการช่วยเหลือได้โดยไม่ต้องกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นนั้น พิจารณาที่ตัวผู้กระทำต้องช่วยเฉพาะเมื่อไม่ต้องกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นเท่านั้น (Saenguthai, 2010, pp.393) และกรณีที่อาจช่วยได้จะต้องเป็นกรณีที่ผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือนั้นอยู่ ณ สถานที่ที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยจะต้องพิจารณา กฎเกณฑ์ความพอดี กล่าวคือ หากจะเรียกร้องให้ไปช่วยเหลือในเหตุการณ์ที่อยู่ห่างไกลนั้นย่อมจะไม่ได้ (Nanakorn, 2006, pp.456) กฎหมายต้องการให้ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ถึงกับบังคับให้ต้องเสี่ยงตัวเองเพื่อเข้าช่วยเหลือผู้อื่น ขอเพียงให้แสดงพฤติกรรมว่าได้เข้าช่วยเหลือที่แล้วแม้จะช่วยเหลือไม่สำเร็จก็ไม่เป็นไร เช่น เห็นคนกำลังจะจมน้ำตายแม้ว่าตนจะว่ายน้ำไม่เป็นก็อาจจะหากิ่งไม้หรือเชือกโยนไปให้ผู้นั้นเกาะหรือถ้าไม่มีก็ต้องหาทางร้องเรียกให้คนอื่นช่วย เป็นต้น (Meenakanit, 2016, pp.434-435) และผู้กระทำอยู่ในสภาพที่จะช่วยผู้ประสบภยันตรายนั้นได้โดยที่ตัวผู้จะช่วยนั้นจะไม่มีอันตรายหรือจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นด้วย (Saengtian, 2008, pp.458) เช่น ผู้กระทำมีสุขภาพไม่แข็งแรงมีโรคประจำตัวหรือร่างกายไม่สมบูรณ์ เป็นต้น

3.1.3 ขอบเขตของถ้อยคำที่บัญญัติว่า “แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น” องค์ประกอบภายนอกข้อที่สาม พิจารณาจากการให้ความช่วยเหลือ บทบัญญัติใช้ถ้อยคำว่า “ไม่ช่วยตามความจำเป็น” อย่างไรก็ตามจะถือว่าได้ช่วยเหลือตามความจำเป็นแล้วนั้น คำว่า “ตามความจำเป็น” หมายความว่า จำเป็นที่จะทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายพ้นจากภยันตรายนั้น (Saenguthai, 2010, pp.393) กฎหมายกำหนดให้เข้าช่วยตามความจำเป็น กล่าวคือ ถ้าคนหลายคนเห็นคนกำลังจะจมน้ำตาย หากมีคนหนึ่งกระโดดน้ำลงไปช่วยแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือ หรือกรณีที่พบคนบาดเจ็บเมื่อตนเองไม่ใช่แพทย์ ก็อาจโทรศัพท์หาแพทย์หรือแจ้งเหตุให้ผู้ที่สามารถช่วยได้ทราบหรือพาคนบาดเจ็บไปส่งโรงพยาบาล เป็นต้น โดยจะอ้างว่าไม่มีเวลากลัวจะเสียเวลาไม่ได้ (Meenakanit, 2016, pp.435)

3.2 องค์ประกอบภายใน

ผู้กระทำความผิดต้องกระทำโดยเจตนา ได้แก่ การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกัน ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น โดยต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิด หรือกระทำโดยประมาท หรือแม้ไม่มีเจตนาแต่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบผู้กระทำต้องเห็นและรู้ว่าผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตตามมาตรา 59 วรรค 3 ด้วย

4. ความรับผิดชอบทางอาญารัฐานละเว้นหน้าที่พลเมืองดีในต่างประเทศ

ในต่างประเทศจะมีหลักการให้ความช่วยเหลือที่เรียกว่า Good Samaritan Law ซึ่งเป็นหลักการให้มนุษย์มีหน้าที่ทางศีลธรรมที่จะต้องมีเมตตาธรรมในการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต (Duty to rescue) แม้ว่าจะไม่ได้มีหน้าที่หรือความสัมพันธ์ใด ๆ กับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บก็ตาม ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law จะให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก โดยที่มีแนวคิดว่าศีลธรรมนั้นควรที่จะเป็นเรื่องทางจิตใจของมนุษย์แต่ละคน หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือไม่ควรนำมากำหนดเป็นกฎหมายจึงไม่นำมาบัญญัติเป็นความผิด ในทางตรงกันข้ามประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law โดยเฉพาะประเทศในแถบทวีปยุโรปจะนำหลัก Good Samaritan Law มาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายให้มีหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ซึ่งตกอยู่ในอันตรายในเวลาที่เกิดภัยพิบัติ เช่น แผ่นดินไหว อุทกภัย อัคคีภัย หรือในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาชีวิตเพื่อนมนุษย์ รวมถึงหน้าที่พลเมืองในการป้องกันอาชญากรรมโดยการเข้าแทรกแซง การรายงานเหตุอาชญากรรมหรืออุบัติเหตุไปยังหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ โดยหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ นั้น จะมีขึ้นในพฤติการณ์ที่ใกล้ชิดต่อภัยอันตรายซึ่งใกล้จะถึง ในบางประเทศกำหนดให้จะต้องมีภัยอันตรายถึงแก่ชีวิตจึงจะต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือ เช่น ประเทศนอร์เวย์ แต่ก็มีบางประเทศได้ขยายขอบเขตในการให้ความช่วยเหลือ กล่าวคือ ภัยนั้นไม่จำเป็นต้องถึงแก่ชีวิตเพียงเป็นภัยที่จะก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อความสมบูรณ์ของร่างกายและสุขภาพก็มีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือ (Ratcliffe, 1996, pp.92-96) เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเด็นที่สำคัญในการพิจารณาหน้าที่ตามกฎหมายในการให้ความช่วยเหลือของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law มี 7 ประการ ได้แก่ 1) ระดับความร้ายแรงของอันตราย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่รัฐควรที่จะพิจารณาถึงระดับความร้ายแรงของภัยที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ เพราะหากกำหนดให้ภัยทุกระดับต้องได้รับความช่วยเหลือทั้งหมด ย่อมก่อให้เกิดภาระแก่พลเมืองมากเกินไป สมควร ตัวอย่างเช่น ประเทศนอร์เวย์กำหนดว่าภัยนั้นจะต้องเป็นอันตรายแก่ชีวิตที่ชัดเจนและใกล้จะถึง จึงมีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ส่วนในประเทศเบลเยียมได้กำหนดว่าภัยนั้นจะต้องเป็นภัยอันตรายร้ายแรง (Menlowe & Smith, 1993, pp.105) 2) ความใกล้ชิดทางกายภาพ หากยังมีความใกล้ชิดต่อเหตุการณ์มากเท่าใดยิ่งมีภาระผูกพันที่จะต้องเข้าช่วยเหลือ ซึ่งมีข้อที่น่าพิจารณาว่าหากไม่ได้ใกล้ชิดต่อเหตุการณ์แต่มีการรับรู้ถึงภัยอันตรายยังคงมีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลืออยู่หรือไม่ (Menlowe & Smith, 1993, pp.105-106) 3) ความเสี่ยงภัยในการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาถึงระดับของภัยที่จะกระทบกับผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ หากการเข้าช่วยนั้นจะทำให้ได้รับอันตรายก็ไม่จำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ (Menlowe & Smith, 1993, pp.106) 4) ความต้องการขอความช่วยเหลือในส่วนนี้พิจารณาถึงอิสรภาพในการตัดสินใจและความต้องการขอความช่วยเหลือของผู้ได้รับอันตราย หากผู้บาดเจ็บแสดงเจตนาที่ไม่ต้องการความช่วยเหลือแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ (Menlowe & Smith, 1993, p.107) 5) ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องให้ความช่วยเหลือ เนื่องด้วยเหตุผลที่ผู้เห็นเหตุการณ์

ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการให้ความช่วยเหลือ (Menlowe & Smith, 1993, pp.107-108) 6) ผลของการไม่ช่วยเหลือ ในส่วนของการละเว้นหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือในประเทศส่วนใหญ่ จะกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่ต้องการผล กล่าวคือ ความผิดสำเร็จเมื่อไม่เข้าช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายโดยไม่ต้องมีผลเกิดขึ้น แม้ต่อมาจะมีผู้อื่นให้ความช่วยเหลือปลอดภัย ผู้ที่พบเห็นตอนแรกแต่ไม่ให้ความช่วยเหลือก็ต้องรับผิด แต่ก็มีบางประเทศที่กำหนดให้อาจต้องรับโทษหนักขึ้นหากการไม่ช่วยนั้นส่งผลให้เกิดความตาย (Menlowe & Smith, 1993, pp.108) และ 7) การกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับบุคคลที่ละเว้นหน้าที่พลเมืองดี ซึ่งแต่ละประเทศมีการกำหนดบทลงโทษที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ โทษปรับ โทษจำคุก หรือทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ โดยประเทศส่วนใหญ่จะกำหนดไว้เป็นความผิดเล็กน้อยหรือความผิดลหุโทษ แต่มีข้อยกเว้นที่ประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดโทษจำคุกไว้สูงถึง 5 ปี เป็นการกำหนดโทษให้ดุลพินิจผู้พิพากษาในการพิจารณาลงโทษตามความร้ายแรงของพฤติกรรมที่น่าตำหนิของผู้ละเว้นหน้าที่พลเมืองดีแต่ละคน (Menlowe & Smith, 1993, pp.108-109)

ตัวอย่าง ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศนอร์เวย์ มาตรา 387 บัญญัติว่า “บุคคลจะได้รับโทษปรับหรือจำคุกไม่เกินสามเดือนหากละเว้น ทั้ง ๆ ที่สามารถจะกระทำได้โดยไม่มีภัยอันตรายพิเศษหรือต้องเสียสละเป็นพิเศษต่อตนเองหรือผู้อื่นในกรณีดังนี้

(1) ละเว้นที่จะช่วยตามความสามารถของตน บุคคลซึ่งชีวิตตกอยู่ในภัยอันตรายอย่างแจ่มชัดและใกล้จะถึง หรือ

(2) ละเว้นที่จะป้องกันอัคคีภัย อุทกภัย การระเบิด หรืออุบัติเหตุคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชีวิตของบุคคลอื่น ๆ ทั้งนี้ โดยการไม่แจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบทันเวลาที่หากบุคคลใดตายลงเพราะการละเว้นกระทำดังกล่าว ผู้ที่ละเว้นจะต้องรับโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน (Vajanasawat, 2008, pp.120-121)

เมื่อเปรียบเทียบบทบัญญัติ มาตรา 387 ของประเทศนอร์เวย์ มีเนื้อหาคล้ายกับบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 แต่บทบัญญัติของประเทศนอร์เวย์มีเนื้อหาในการบัญญัติที่ครอบคลุมชัดแจ้งกว่า เห็นได้จากการที่บัญญัติว่า “ภัยอันตรายอย่างแจ่มชัดและใกล้จะถึง” ทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการตีความและคุ้มครองผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายได้มากกว่า มาตรา 374 ของไทยที่บัญญัติเพียงว่า “ภัยอันตรายแห่งชีวิต” เท่านั้น และมีลักษณะที่คุ้มครองความปลอดภัยของสังคมที่ป้องกันเหตุก่อนที่จะเกิดความสูญเสียต่อชีวิตและร่างกายโดยบัญญัติว่า “อาจก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชีวิต” และคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้ให้ความช่วยเหลือโดยกำหนดให้มีเพียงหน้าที่แจ้งเหตุแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากภัยนั้นอาจจะเป็นภัยที่ร้ายแรงไม่อาจจะช่วยด้วยตนเองได้ จึงไม่ต้องเสี่ยงชีวิตของตนเองในการให้ความช่วยเหลือ

บทวิเคราะห์ วิจารณ์ และข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ถึงหน้าที่พลเมืองดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เนื่องจากสังคมมนุษย์นั้นเริ่มมาจากพื้นฐานของครอบครัวที่ทำให้คนมีความรักใคร่มีเมตตาต่อกัน ธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะอยู่ลำพังได้เพียงคนเดียว จึงมีการพัฒนาจากครอบครัวไปสู่สังคม โดยที่การอยู่ร่วมกันในลักษณะใกล้ชิดกันทำให้มนุษย์รู้ว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างไรจึงจะเกิดความปกติสุข จึงเป็นจุดเริ่มของ “ศีลธรรม” ในหมู่มนุษย์ การที่รัฐกำหนดให้ทุกคนในสังคมมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ซึ่งตกอยู่ในอันตรายโดยไม่จำกัดว่าจะเป็นภัยในรูปแบบใดและไม่ว่าภัยนั้นจะเกิดขึ้นในสถานการณ์เช่นใด จึงอาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิตและการกำหนดการตัดสินใจของตนเอง เนื่องจากหากละเว้นหน้าที่พลเมืองดีดังกล่าวจะมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา

อย่างไรก็ตาม การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้นควรที่จะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน หากคนในสังคมใดมีเมตตาต่อคนในสังคมนั้นก็จะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่และเกิดความสงบสุข และเพื่อช่วยรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความปลอดภัยของชีวิตและร่างกาย อีกทั้งเมื่อได้ศึกษาหลัก Good Samaritan Law ซึ่งเป็นหลักแนวคิดสำคัญที่ต่างประเทศนำมาใช้ในการกำหนดหน้าที่พลเมืองดี ดังนั้น การกำหนดให้คนในสังคมต้องทำหน้าที่พลเมืองดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นจึงเป็นสิ่งที่รัฐต้องกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อรักษาระดับศีลธรรมของคนในสังคม แต่การพิจารณาลงโทษทางอาญากับบุคคลที่ไม่ได้มีการกระทำนั้นควรที่จะต้องพิจารณาลงโทษ ผู้ที่ละเว้นหน้าที่พลเมืองดีจึงควรลงโทษอย่างจำกัดเฉพาะแก่ผู้ซึ่งรับรู้ถึงภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น โดยที่ตนจงใจที่จะละเว้นไม่ให้ความช่วยเหลือโดยไม่มีความพยายามอย่างที่สุด ที่จะให้ความช่วยเหลือ และควรลงโทษเฉพาะแก่ผู้ซึ่งเห็นและอยู่ใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ (Tomlinson, 2000, pp.461) เนื่องจากบทบัญญัติตามมาตรา 374 ใช้ถ้อยคำว่า “เห็น” ซึ่งปัจจุบันแม้ว่าจะสามารถเห็นเหตุการณ์ผ่านเทคโนโลยีที่มีการถ่ายทอดสด (Live) ผ่านทางโซเชียลมีเดียได้ แต่ควรที่จะพิจารณาลงโทษเฉพาะผู้ที่อยู่ใกล้ชิดต่อเหตุการณ์เท่านั้น

ในส่วนระดับของภัยที่จะต้องให้ความช่วยเหลือจะต้องเป็นภัยที่ชัดแจ้งและใกล้จะถึงแก่ชีวิตหรือการได้รับบาดเจ็บสาหัสที่ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของร่างกาย (Tomlinson, 2000, pp.476) ซึ่งมีข้อสังเกตว่า มาตรา 374 บัญญัติว่า “ภัยอันตรายแห่งชีวิต” หากตีความโดยเคร่งครัดอาจหมายถึงความถึงแก่ภัยอันตรายที่ทำให้ถึงตายได้เท่านั้น ซึ่งไม่สามารถลงโทษแก่ผู้ซึ่งเห็นเหตุการณ์การทำร้ายร่างกายหรือการข่มขืนโดยปราศจากอาวุธ เพราะโดยธรรมชาติของการทำร้ายร่างกายหรือการข่มขืนนั้น อาจไม่ถึงแก่ชีวิต ทำให้ยังไม่เกิดหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำบทบัญญัติของประเทศนอร์เวย์ในส่วนของเนื้อหาถ้อยคำว่า “ภัยอันตรายอย่างแจ่มชัดและใกล้จะถึง” มาปรับใช้เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการตีความและคุ้มครอง ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ส่วนของการพิจารณาถึงความเสียหายที่ไม่ควรกลัวอันตรายในการให้ความช่วยเหลือ นั้น เทียบได้เช่นเดียวกับการกระทำโดยประมาท กล่าวคือ พิจารณาจากภาวะวิสัยและพฤติการณ์ ว่าหากเป็นบุคคลสมมติโดยทั่วไปแล้วจะ

ช่วยเหลือได้โดยไม่ต้องกลัวว่าจะเกิดอันตรายหรือไม่ หากโดยวิสัยแล้วสามารถช่วยได้แต่หากพฤติการณ์ไม่อาจช่วยได้ ก็จะถือว่าผู้นั้นละเว้นหน้าที่ไม่ได้ (Meenakanit, 2017, pp.97-99)

ในประเด็นที่ภัยอันตรายถึงแก่ชีวิตที่จะต้องให้ความช่วยเหลือนั้น รวมถึงการฆ่าตัวตายด้วยหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้มีความเห็นทางวิชาการเป็นสองความเห็น โดยความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่าภัยอันตรายต่อชีวิตนั้นไม่จำกัดรูปแบบ รวมถึงการฆ่าตัวตายด้วย (Meenakanit 2016, pp.434) หรืออาจถือว่าภัยอันตรายแห่งชีวิตได้เริ่มในขณะที่ยุ่หมุดหวังในชีวิตตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิตโดยตรง และเห็นเจตนาที่จะฆ่าตัวตาย (Nanakorn, 2006, pp.456) ความเห็นที่สอง เห็นว่าภัยอันตรายแห่งชีวิตตามมาตรา 374 ไม่รวมถึงการฆ่าตัวตายในกรณีที่ยุ่ฆ่าตัวตายนั้นได้ตั้งใจก่อขึ้นเอง เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ผู้นั้นไม่มีอิสระในตัวเอง โดยมีเหตุผลสนับสนุนที่ว่าไม่เป็นการยุติธรรมที่ผู้สนับสนุนการฆ่าตัวตายไม่มีความผิด แต่ผู้ละเว้นหน้าที่ที่มีความผิด (Nanakorn, 2006, pp.456) สำหรับผู้เขียนเห็นพ้องกับความเห็นที่สอง และด้วยเหตุผลในเรื่องอิสรภาพของผู้คิดที่จะฆ่าตัวตายนั้นไม่ต้องการให้ช่วยเหลือจึงขาดประเด็นข้อสำคัญ คือ ความต้องการเรียกร้องในการขอความช่วยเหลือ จึงทำให้ไม่มีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือในกรณีที่มีการฆ่าตัวตาย การไม่ให้ความช่วยเหลือผู้คิดจะฆ่าตัวตาย จึงไม่มีความผิดตามมาตรา

ทั้งนี้ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 บัญญัติไว้เป็นความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งอาจจะน้อยเกินไปไม่สามารถที่จะข่มขู่ให้กระทำความผิดได้ เมื่อเทียบกับพฤติกรรมที่น่าตำหนิ จึงเห็นควรเสนอปรับเพิ่มโทษเป็นโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ มีข้อเสนอให้ในกรณีที่ภัยอันตรายอันเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของชีวิตและร่างกายนั้น เห็นสมควรที่จะกำหนดเพิ่มหน้าที่ในการรายงานเหตุอาชญากรรมด้วย เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลความมั่นคงและความปลอดภัยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น หากได้รับแจ้งเหตุโดยรวดเร็วจะทำให้เป็นประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม

บทสรุป

เมื่อพิจารณาเหตุผลและความจำเป็นในการบัญญัติหน้าที่ทางศีลธรรมในการให้ความช่วยเหลือผู้ซึ่งตกอยู่ในอันตรายตลอดจนเพื่อรักษาความสงบสุขและความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของคนในสังคม จึงควรที่จะต้องมีการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป โดยสมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและบทกำหนดโทษของบทบัญญัติให้เกิดความชัดเจนเหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สังคมและเป็นการส่งเสริมให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Chuathai, S. (2010). **Principle of Law (Introduction to Public Law)**. (6). Bangkok: Winyuchon. (In Thai).
- Meenakanit, T. (2016). **Criminal Law: Offenses**. (13). Bangkok: Winyuchon. (In Thai).
- _____. (2017). **Principle of Criminal Law**. (18). Bangkok: Winyuchon. (In Thai).
- Menlowe, M. A. & Smith A. M. (1993). **The Duty to Rescue the Jurisprudence of Aid**. Cambridge: The University Press.
- Nanakorn, K. (2006). **Criminal Law: Offenses**. (9). Bangkok: Thammasat University. (In Thai).
- _____. (2011). **Principle of Criminal Law**. (4). Bangkok: Winyuchon. (In Thai).
- Ratcliffe, J. M. (1966). **The Good Samaritan and the Law**. New York: Anchor Books.
- Saengtian, Y. (2008). **Criminal Law: Offenses**. (3). Bangkok: Wittayapat.(In Thai).
- _____. (2010). **Criminal Law: Offenses**. (11). Bangkok: Thammasat University. (In Thai).
- _____. (2011). **Principle of Criminal Law**. (21). Bangkok: Thammasat University. (In Thai).
- Tomlinson, E. A. (2000). The French Experience with Duty to Rescue: a Dubious Case for Criminal Enforcement. **New York Law School Journal of International & Comparative Law** 451. 20, 451-499.
- Vajanasawat, K. (2008). **Principle of Criminal Law**. (10). Bangkok: Pholsiam Printing. (In Thai).
- Worapat, T. (2015). **Law of Prison Sentence**.(3). Bangkok: Winyuchon. (In Thai).

ผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

นายธาม ชัยนุกุลศิลา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

thamchainukulsila@gmail.com